

Анотація

на дипломну роботу здобувача другого (магістерського) рівня вищої освіти за освітньо-професійною програмою спеціальності 016 Спеціальна освіта галузі знань 01 Освіта Гладун Оксани Михайлівни на тему «Навчання рідної мови дітей з тяжкими порушеннями мовлення»

***Науковий керівник:** кандидат педагогічних наук, доцент
Олексюк Оксана Євгенівна*

***Рецензент:** кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та інклюзивної освіти Білюк Олена Генадіївна МНУ імені В. О. Сухомлинського*

Обсяг роботи – 127 сторінок основного тексту. Структура роботи: вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел (81 найменування), додатки (чотири).

Об'єкт дослідження: мовно-мовленнєва діяльність (лексичний та синтаксичний рівень, рівень тексту) дітей-дошкільників та учнів спеціальної загальноосвітньої школи з ТПМ в процесі навчання рідної мови.

Предмет дослідження: процес засвоєння мовних і мовленнєвих умінь дошкільників із ТПМ в умовах спеціального закладу освіти (логопедичної групи). В центрі уваги навчання дітей з мовленнєвими вадами є робота над словом, реченням, текстом (висловлюванням).

Мета наукового дослідження: дипломна робота присвячена вирішенню проблеми навчання рідної (української) мови дітей дошкільного віку з тяжкими порушення мовлення.

Основними завданнями наукового дослідження стали:

1. визначення закономірностей навчання та виховання дошкільників у процесі засвоєння рідної мови;
2. вивчення педагогічного досвіду навчання дітей із мовленнєвими вадами;
3. розробка, обґрунтування та експериментальна перевірка методики коригування мовних і мовленнєвих умінь у процесі роботи над

словом, словосполученням, реченням, текстом (висловлюванням).

Методи наукового дослідження: спостереження за педагогічним процесом на логопедичному занятті; індивідуальні бесіди з дошкільниками, вихователями, батьками; аналіз усних відповідей дошкільників; аналіз педагогічного досвіду навчання дітей дошкільного віку в спеціальному навчальному закладі; експериментальне навчання (перевірка та оцінка змін, які відбуваються у процесі вивчення мови та коригування мовлення). У процесі формування граматично правильної мови використано методи: дидактичні ігри та вправи; розповіді на слово, в якому діти припускаються помилки; розповідання за картинками; переказування художніх оповідань; читання віршів; складання дітьми розповідей на групу слів та на тему, запропоновану вихователем. Формування граматичного ладу мовлення на морфологічному рівні забезпечено таким методами і прийомами: пояснення; наявність правильного зразка для наслідування; розвиток слухової уваги; спільна робота дитячого садка і сім'ї.

Практичне значення дослідження та його апробація. Експериментальна методика навчання рідної мови включала корекцію лексико-граматичної будови мовлення на основі уточнення лексичних значень слів та формування умінь конструювання та використання в мовленні синтаксичних одиниць (речення, текст). Саме тому може бути використана в практичній логопедичній діяльності закладів освіти. Базою дослідження й практичного впровадження результатів слугували дошкільний навчальний заклад №2 «Берізка» (м. Миколаїв), Миколаївська спеціальна загальноосвітня школа Миколаївської обласної ради.

Теоретичні положення (аналіз проблеми в науковій спеціальній літературі) можуть слугувати основою для формування текстів лекцій у ЗВО з підготовки фахівців та підвищення їх кваліфікації зі спеціальності 016 Спеціальна освіта.

Основні положення та результати дослідження обговорилися на двох конференціях (Сучасні технології розвитку людини в інтегрованому

суспільстві: Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції. м. Миколаїв, 28 травня 2020р. /За заг. ред. А.М. Старєвої; упоряд. О.А.Шевченко, С.В.Кандюк-Лебідь. Миколаїв ММІРЛ Університету «Україна», 2020. 294 с. та «Міжвузівська науково-практична конференція «Наукові досягнення - шлях до професії, 6 грудня 2020 року). Методичні рекомендації для батьків, педагогів можуть бути корисними в роботі логопедів, педагогів (асистентів вчителя).

Публікації. Основні результати дослідження викладено в двох працях, 1-статті, 1-тези.

Стрижнем експериментальної методики навчання було поєднання різних типів і форм занять, відповідно до виявлених рівнів володіння рідною мовою, індивідуалізоване та диференційоване навчання з урахуванням рівня розвитку мовленнєвої компетенції; комплексний розвиток мовленнєвих умінь на кожному занятті.

Доведено: для того, щоб грамотно організувати навчальний процес, вихователю-логопеду необхідно мати чіткі уявлення про психологію засвоєння знань дошкільниками, бути знайомим із дослідженнями в галузі педагогічної психології, нейропсихології, дефектології.

У роботі зазначено: з метою створення психологічного комфорту та ситуації успіху у навчанні необхідно враховувати індивідуальні особливості дітей.

У дослідженні також встановлено тенденції засвоєння дітьми рідної мови: засвоєння дітьми мовленнєвої компетенції залежать від адекватності змісту, форм і методики навчання, рівнів мовленнєвого розвитку дітей на цьому етапі навчання; мовленнєві навички рідної мови формуються швидше й легше переносяться в нові ситуації спілкування, якщо навчання мови відбувається комплексно, в одному занятті поєднуються завдання з лексики, граматики, синтаксису; міцність засвоєння мовленнєвих навичок та їх актуалізація зумовлюються питомою вагою індивідуалізованого та диференційованого навчання; підвищенню рівня мовно-мовленнєвих умінь

сприяє емоційна насиченість занять, динамічне поєднання різних форм (заняття, розвага, свято) та типів занять, зацікавленість батьків у вивченні дитиною рідної мови, адекватною мотивацією навчання; послідовність засвоєння мовного матеріалу визначається не віковими особливостями дітей, а спеціальною методикою навчання, яка передбачає врахування мовного дефекту.

Підтверджено: досягнення ефективності у корекційно-розвивальній роботі можливе, якщо будуть враховані та педагогічні умови:

1. Вивчення та врахування індивідуальних мовленнєвих і пізнавальних можливостей дошкільників, індивідуалізація темпів засвоєння ними програмового матеріалу з рідної мови.

2. Індивідуальний та диференційований підхід у навчанні на основі комплексної діагностики розвитку дошкільника.

3. Принцип корекційної спрямованості логопедичних занять. Єдність корекційних, навчальних та виховних завдань.

4. Діяльнісний підхід до навчання дошкільників, який передбачає використання різних видів діяльності з метою загального розвитку дитини та корекції порушених функцій, у тому числі продуктивної та ігрової діяльності, що дозволяє опосередковано здійснювати у цікавій формі корекційний вплив.

5. Послідовність та систематичність формування та закріплення умінь та знань з рідної мови, автоматизація мовленнєвих навичок на кожному етапі навчання.

6. Виховання у дітей інтересу до занять, пізнавальної активності та самостійності. Досягнення успіхів на кожному занятті як важливий засіб стимуляції пізнавальної діяльності дітей.

7. Розвивальний характер роботи та формування особистості дитини. Максимальне виявлення та використання резервів психічного розвитку дошкільників.

8. Різноманітність та варіативність дидактичного матеріалу та

прийомів корекційної роботи вчителя, логопеда, психолога.

Експериментальне навчання позитивно вплинуло на словник дітей: активізацію, уточнення, збагачення лексичного складу (пасивного й активного) новою лексикою.

Під час дослідження визначено також провідні принципи організації лексичної роботи з дітьми дошкільного віку, а саме: тематичний принцип засвоєння української лексики: врахування характеристик української лексики; оперття на рідну мову в засвоєнні української лексики; свідоме засвоєння української лексики. Експериментальні дані підтверджують ефективність навчання, побудованого на основі реалізації цих принципів.

Оптимальними в навчанні розповіді виявилися лінгводидактичні умови: навчання рідної мови на матеріалі українських текстів; поетапність формування монологічного мовлення; забезпечення глибокого, повноцінного сприймання і розуміння змісту висловлювань; створення емоційно-позитивних стимулів активного українського мовлення (ігрові мовленнєві вправи); використання умовно-комунікативних ігрових вербальних вправ та речення як основної одиниці навчання мови.

Доведено: 1) робота з навчання рідної мови повинна мати комплексний характер і бути спрямованою на розвиток лексики, граматики, синтаксису на тлі корекційного впливу; 2) корекційно-розвивальна робота з навчання рідної мови багатоаспектна, передбачає взаємодію фахівців і має комплексний характер. Оптимальне використання спеціальних корекційних завдань на заняттях дозволить вихователям-логопедам досягти значно кращих успіхів у роботі з дошкільниками, які мають труднощі у навчанні рідної мови.

Результати наукового дослідження підтверджують ефективність експериментального навчання. Подальші наукові розвідки можуть стосуватися іншої вікової категорії.

Ключові слова: діти дошкільного віку, мовленнєві вади, мовно-мовленнєва діяльність, рідна мова, спеціальний заклад освіти, тяжкі порушення мовлення.